

Рецензия

от

проф. д-р Тенчо Колев Дундов – преподавател в
СУ „Св. Климент Охридски“

На дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„доктор“ на Дилян Цветанов Начев

Професионално направление – 36 „Право“ (Теория на държавата и правото .
Политически и правни учения“)

На тема: „Злоупотреба с право“ (понятие, приложно поле, последици)

Научен ръководител Доц. д-р Янаки Стоилов – Юридически факултет на Су
„Св. Кл. Охридски“ – гр. София

1. Със заповед №..... на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Злоупотреба с право“ (понятие, приложно поле, последици) за придобиване на образователна и научна степен „доктор“. Автор на дисертационния труд е докторантът Дилян Цветанов Начев.

Представеният от автора комплект материали на хартиен носител включва следните документи:

- Дисертационен труд;
- Автореферат;
- Списък и копия на научните публикации.

2. Проблемът, разработен в дисертационния труд е актуален, като по него все още липсва самостоятелно научно изследване, което да обхваща въпросите, засегнати от докторанта в неговата дисертация.

Още в началото на настоящата рецензия бих искал да подчертая моя специален интерес към разработваната от докторанта тема. Още повече, че включва в себе си част от един наистина сериозен общотeorетичен и

практически проблем, свързан с границите или пределите на реализацията на субективните права.

Още в Увода си докторантът подчертава обстоятелството, че въпросът относно злоупотребата с правото е измежду класическите проблеми на Общата теория на правото, свързани с реализацията на субективните права. В този смисъл той не споделя дълго време застъпваната в правната наука теза на именития френски теоретик Леон Дюги, с според когото въпросът за естеството и основанието на субективните права е малко или много неразрешим. Авторът изрично представя своята теза, която предполага и обуславя цялостното му научно изследване, а именно, че правото притежава две измерения – обективно и субективно.

Тази теза се аргументира последователно в контекста на анализа на злоупотребата с право като отделен правен институт. Прави впечатление използваният от докторанта сравнително правен метод при изследването, както и системният метод, чрез който той засяга и отраслевия аспект на злоупотребата с право.

Ще се опитам да оценя дисертационния труд, правейки аналитичен преглед на съдържанието му по глави.

Първата глава е озаглавена „Понятие за злоупотреба с право“ и включва два раздела, съответно озаглавени „Положително определение на понятието“ и „Отрицателно определение на понятието“.

Положителното определение свързва злоупотребата с право с учението за юридическия факт.

Същността на разглеждания правен институт се свежда до две характеристики. От една страна титулярът на субективното право от формална гледна точка действа в рамките на правните предписания, като в действителност го упражнява в противоречие с правовия ред. Тези две характеристики намират своята пресечна точка в твърдението, че се извършва противоправно упражняване на определени субективни права.

С основание докторантът изключва от обхвата на института злоупотреба с право, т.нар. „статични права“ като правото на живот, правото на достойнство и др., възприемайки казаното от Жан Дабен в неговия труд „Субективното право“ – на френски език „Le droit subjectif“. Не подлежат на злоупотреба и т.нар. дискреционни права като правото да се иска съдебна делба, правото на завещание и др. подобни.

Прави впечатление научно-обоснованата и смело аргументираната критика на някои схващания както на чуждестранни, така и български

автори и техните произведения – Луи Жосрян, Красен Стойчев и Поля Голева.

Заслужава да отбележим също твърдението, че злоупотребата с право е средство за борба срещу формализма, което споделям напълно, както и тезата, че отговорът на въпроса дали е налице злоупотреба с право зависи и от основните ценности, споделяни в дадено общество в даден момент.

Отрицателното определение на понятието „злоупотреба с право“ се дава на основата на разграничаването му с правонарушението, заобикалянето на закона, злоупотребата с власт и симулацията. Всъщност засегнатата тема в Раздел 2 на Глава първа сама по себе си представлява предмет на отделно изследване, което аз лично настоятелно препоръчвам на автора да го осъществи по-нататък във времето.

Глава втора е озаглавена „Сравнителен анализ на злоупотребата с право“. Последователно е разгледана в римското право, в прецедентни правни системи, в това число на Англия и САЩ; в романо-германската правна система на първо място във Франция, в Германия и България.

И тук прави особено силно впечатление критичният подход, с който докторантът си служи в изложениия сравнителен анализ.

Макар и сбита форма, която впрочем считам за преимущество в изложението, авторът съумява да демонстрира очевидна ерудираност и добро познаване на правните системи, за което явно спомага завидната му чуждоезикова подготовка.

Заслужават адмирации аргументите му срещу тезата на Мария Павлова, според която практическото приложение на злоупотребата с право е твърде ограничено от разпоредбата на чл. 57, ал. 2 от Конституцията.

Глава трета е посветена на Злоупотребата с право в българската национална правна система, правната система на Европейския съюз и според Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи.

Последователно е разгледан институтът на Злоупотребата с право в гражданското, търговското, в конституционното и процесуалното право. С характер на принос в общотеоретичното разбиране за злоупотребата с право е разглеждането на различните начини, по които тя е уредена при гражданските и търговските правни отношения. Заслужава поздравления изведената разлика между гражданското и търговското право. В единия случай се прибягва до обективната теория за злоупотреба с право, докато при втория – до субективната.

Приветствам направеното от докторанта предложение de lege ferenda извеждането като критерий за злоупотребата с право в търговското право на водещия, определящия мотив, което би превърнало разпоредбата на чл. 289 ТЗ в реално, а не просто формално приложима.

Считам за аргументирано и твърдението на Делян Начев относно забраната за злоупотреба с право, съдържаща се в чл. 57, ал. 2 от КРБ. Става дума за забрана на злоупотреба на два вида права – основните и тези, които принадлежат на участници в политическия процес извън персоналния субстрат на държавните органи.

Привлича вниманието и анализа на злоупотребата с прав в процесуалните правни отношения. Добро впечатление прави критичното отношение на докторанта спрямо съдебната практика на ВКС. За отбелязване е също така предпазливостта, с което авторът се отнася към злоупотребата на правото на защита.

Достойно място на злоупотребата с право е отделено в нормативната система на европейския съюз и по специално през последното десетилетие на миналия век и началото на XXI век. И тук прави отлично впечатление анализът на съдебната практика на Съда на ЕС. По-детайлно е разгледано делото Van Binsbergen от 03.12.1974 г., което с право е посочено като отправна точка за развитието на съдебната практика на Съда на ЕС в тази област.

По подобен начин е интерпретирано и решението от 7 април 2005 г. по делото „Halifax“.

Вниманието на докторанта е привлечено и от злоупотребата с право, водещо до заобикаляне на закона – една безспорно интересна теза, интерпретирана по различен начин от мнозина автори. Естествено става дума за заобикаляне на закона на съответното национално законодателство. И тук Начев разглежда редица дела на СЕС, сред които от особено теоретично и практическо значение са делото „Centros“, делото „Cadbury Schweppes“ и др.

Разгледана е и „класическата“ злоупотреба с право в областта на правото на ЕС, каквито са злоупотребата с дружествено право, земеделското право, данъчното право – най-вече в областта на косвените данъци. Отговор на редица въпроси, поставени от докторанта, той дава отново позовавайки се на съдебната практика на СЕС, сред която за нуждите на дисертацията се откроява делото „Emsland-Stärke“.

В крайна сметка докторантът споделя становището, че понастоящем в правната система на ЕС не съществува единен правен принцип за злоупотребата с право. Самият автор застава на позицията, че развитието на понятието злоупотреба с право в правната система на ЕС предстои. Счита, че Дилиан Начев чрез своята дисертация спомага за усъвършенстването на този правен институт.

Не остава извън ползението на автора и реализирането на злоупотребата с право според Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи. Анализира се съдържанието, смисъла и значението на разпоредбата на чл. 17, озаглавена именно „Забрана на злоупотреба с право“. Паралелът, който се прави между нея, чл. 54 от хартата на основните права на Европейския съюз и чл. 30 от Всеобщата декларация за правата на човека, го извежда към извода, че ограничението, което се съдържа в чл. 17 има за цел елиминирането на опити конвенцията да служи като средство за евентуална защита на лица, установяващи недемократични, тоталитарни режими.

Споделям заключението на докторанта, че механизмът на чл. 17 от европейската конвенция „представлява тълкувателен критерий за изясняване приложното ѝ поле и в случаите, в които тя се прилага, следва да се схваща като несъвместимост с нейния дух“.

В дисертацията се съдържа и разглеждане на жалба, съдържаща невярна или непълна информация, както и на жалба, съдържаща обиден език, и такава, лишена от реална цел или се основава на абсурдни твърдения, както и на някои други, при които жалбоподателят маниакално подава множество идентични или сходни жалби, въпреки че първата от тях е отхвърлена като неоснователна.

Последната глава е озаглавена „Доказване и последици на злоупотребата с право“.

Като най-честата последица на злоупотребата с право авторът вижда в отказа от защита на съответното субективно право, а в някои случаи – задължение за плащане на обезщетение за претърпени вреди, както и други видове санкции.

В заключителната част на своя труд докторантът още веднъж акцентира върху факта, че злоупотребата с право представлява особен правен механизъм, който се реализира в изключителни ситуации и спомага за социалната справедливост на правото въобще.

Преди да завършва своята рецензия бих препоръчал на автора да продължи своите усилия в по-нататъшното разработване на неговите тези. Бих бил изключително доволен ако в скоро време видя научно изследване на злоупотребата с власт и правомощия, предоставени на определени категории правни субекти.

Ето защо и поради положителното ми мнение относно приложените публикации и тяхното оригинално съдържание, и качеството на автореферата, давам своята положителна оценка на проведеното изследване, представено от рецензирания по-горе труд, и убедено предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователна и научна степен доктор на Дилян Цветанов Начев по професионално направление „право“.

Автор на рецензията:

проф. д-р Т. Колев

29.07.2016 г.